

PASKUTINĖ PASKAITA

Randy Pausch

KARNEGIO MELONO UNIVERSITETO PROFESORIUS

kartu su Jeffrey Zaslow

Alma littera

Dramblys kambaryje

DŽEI JAU BUVO SALĖJE, kuri, mano nuostabai, buvo pilnut pilnutėlė – atvyko apie keturis šimtus žmonių, – o kai užlipau ant scenos ir pradėjau ruošti kalbai, jaučiau, kaip nervinuosi. Džei pastebėjo, jog kol dėliojau si reikalingus daiktus, nežiūrėjau beveik į nieką. Jai pasirodė, kad man bus sunku žiūrėti į minią, žinant, jog galiu pamatyti draugą ar buvusį studentą, kad aš tiesiog per daug susijaudinsiu sutikęs jų žvilgsnį.

Kol rengiausi kalbai, auditorijoje girdėjosi šurmuly. Tie, kurie atėjo pasižiūrėti, kaip atrodo nuo kasos vėžio mirštantis žmogus, tikriausiai svarstė sau tyliai: „Ar jo plaukai tikri?“ (Taip, mano plaukai nuo chemoterapijos labai nenukentėjo.) Ar man kalbant jie sugebės pajusti, kaip arti mirties esu? (Mano atsakymas: „Tiesiog stebėkite mane!“)

Iki kalbos likus vos kelioms minutėms, aš vis dar neskubėdamas krapščiausi ant scenos, tryniau kai kurias skaidres, perdėlioju jas. Net kai gavau ženklą pradėti, nesilioviau krapštėtis.

– Mes jau pasirengę, – kažkas man pasakė.

Nevilkėjau kostiumo. Neryšėjau kaklaraiščio. Neketinau lipti ant scenos apsirengęs profesorius tvido švarką su odiniais lo-pais ant alkūnių. Nusprendžiau sakyti kalbą dėvėdamas patį tinkamiausią, kokį tik radau drabužinėje, savo vaikystės svajonių drabužį.

Esu tikras, iš pirmo žvilgsnio atrodžiau kaip padavėjas greitojo maisto restorane, prie langelio priimantis jūsų užsakymus. Ant mano polo marškinėlių trumpomis rankovėmis buvo ženklelis, kokį nešioja *Walt Disney Imagineering* bendrovės darbuotojai – menininkai, rašytojai, inžinieriai, kuriantys fantastinius teminius parkus. 1995 metais aš šešis savo akademinį atostogų mėnesius dirbau tokį darbą. Tai buvo įsimintiniausias įvykis mano gyvenime, mano vaikystės svajonių išsipildymas. Būtent todėl turiu prisisekęs apvalų ženklelį su užrašu „Rendis“, kurį man davė, kai dirbau *Walt Disney* bendrovėje. Aš atidaviau duoklę tai gyvenimo patirčiai ir pačiam Voltui Disnėjui (Walt Disney), kuris kažkada yra pasakęs tokią garsią frazę: „Jei gali apie tai svajoti, gali tai ir padaryti.“

Padėkojau žmonėms, kad jie susirinko, suskėliau keletą juokelių ir tariau:

– Jei tarp čia esančiųjų yra tokių, kurie atėjo nežinodami visos priešistorės, tai, kaip sakydavo mano tėtis, jei kambaryje stovi dramblys, bet visi apsimeta jo nematantys, tiesiog reikia garsiai apie jį pranešti. Jei pažvelgtumėte į mano kompiuterinės tomografijos rezultatus, pamatytumėte, kad mano kepenyse yra maždaug dešimt auglių, o gydytojai pasakė, kad man beliko trys šeši mėnesiai. Tai buvo prieš mėnesį, taigi galite patys suskaičiuoti.

Ekране parodžiau didžiulę kepenų kompiuterinės tomografijos nuotrauką. Skaidrė vadinosi „Dramblys kambaryje“, o joje dar buvau pažymėjęs keletą raudonų rodyklių, kurios rodė atskirus auglius.

Trumpai palikau skaidrę ekrane, kad auditorija galėtų įžiūrėti rodykles ir suskaičiuoti mano auglius.

– Ką gi, – pasakiau, – yra kaip yra, to negalime pakeisti. Reikia tik nuspręsti, kaip į tai reaguoti. Negalime pakeisti tų kortų, kurias mums išdalija, galime tik pakeisti žaidimo taktiką.

Tuo metu jaučiausi tikrai sveikas ir gyvas, senasis Rendis, kuriam neabejotinai suteikė jėgų adrenalinas ir jaudulys dėl to, kad manęs paklausyti susirinko pilnutėlė salė. Žinojau, kad atrodau gana sveikai ir kai kurie žmonės vargiai gali suvokti, jog kovoju su mirtimi. Taigi taip ir pasakiau:

– Jei neatrodau prislėgtas ir paniuręs, koks turėčiau būti, atsiprašau, kad jus nuvyliau. – O kai nuvilnijo juoko banga, pridūriau: – Patikinu jus, neneigiu to, su kuo susidūriau. Nėra taip, kad nesuvokčiau, kas man nutiko.

Mes su šeima – trimis vaikais ir žmona – ką tik pakeitėme gyvenamąją vietą. Nusipirkome nuostabų namą Virdžinijoje, o tai padarėme dėl to, kad šeimai geriau gyventi netoli savo artimųjų.

Aš parodžiau skaidrę su mūsų namu užmiestyje, kurį ką tik buvome įsigiję. Virš namo nuotraukos buvo parašyta: „Negyvenu neigdamas to, kas atsitiko.“

– Ką norėjau tuo pasakyti: mudu su Džei nusprendėme išsikelti su visa šeima, paprašiau jos palikti namus ir mylimus draugus, kuriems ji rūpėjo. Atskyrėme vaikus nuo draugų, su kuriais

jie žaisdavo Pitsberge. Pakeitėme savo gyvenimą ir pasinėrėme į savo pačių sukeltą audrą, o galėjome tiesiog ramiai laukti Pitsberge, kol numirsiu. O pasielgėme taip dėl to, kad žinojome, kai manęs nebebus, Džei ir vaikams reikės gyventi netoli jos šeimos, kuri ja rūpinsis ir mylės.

Taip pat norėjau, kad auditorija žinotų, jog atrodau ir jaučiuosi gerai iš dalies dėl to, kad mano kūnas pradėjo atsigauti po organizmą sekinančios chemoterapijos kurso ir spindulinio gydymo, kurį rekomendavo gydytojai. Šiuo metu man buvo taikoma lengvesnė chemoterapija.

– Dabar esu nepaprastai sveikas, – pasakiau. – Na, tai turbūt didžiausias kognityvinis disonansas, kurį matote ir su koku jums kada nors yra tekę susidurti. Jaučiausi labai gerai. Iš tiesų esu geresnės formos nei daugelis jūsų.

Pasukau į scenos vidurį. Pirma nebuvau tikras, kad turėsiu pakankamai jėgų padaryti tai, ką buvau sumanęs, bet dabar buvau padrąsintas ir tvirtas. Atsiguliau ant žemės ir ėmiau daryti atsispaudimus.

Auditorija juokėsi ir plojo iš nuostabos, jaučiau, tarsi jie visi kartu vienu metu būtų lengviau atsikvėpę ir atsikratę nerimo. Nebuvau tik mirštantis žmogus. Aš buvau aš. Galėjau pradėti.

*Apsispręsk: Tigras ar
Nulėpausis*

KAI PASAKIAU Karnegio Melono universiteto rektoriui Džaredui Kohonui, kad skaitysiu paskutinę paskaitą, jis pasakė:

– Prašau, papasakok jiems, kaip smagiai leidai laiką, nes būtent tokį tavo prisiminsiu.

O aš jam tariau:

– Galiu apie tai papasakoti, bet tai bus tas pats, lyg žuvis kalbėtų apie vandens svarbą.

Na, aš net nežinau, kaip nesmagiai leisti laiką. Aš mirštu ir smagiai gyvenu. Kiekvieną dieną, kuri man liko, taip ir darysiu, nes kito kelio tiesiog nėra.

Tą suvokiau dar labai seniai. Mano nuomone, mes visi kada nors turime apsispręsti. Tai puikiai atspindi „Mikės Pūkuotuko“ personažai, kuriuos sukūrė A. A. Milnas (A. A. Milne). Kiekvienas iš mūsų turime apsispręsti: ar esu linksmybes mėgstantis Tigras, ar liūdnasis Asilas Nulėpausis? Pasirink. Manau, aišku, ką pasirinksiu iš dviejų: Tigrą ar Nulėpausį.

Per praeitą Heloviną puikiai pasilinksminau. Mudu su Džei apsirengėme kaip Nerealieji, taip pat aprengėme ir visus tris savo vaikus. Mūsų nuotrauką įdėjau į tinklalapį, kad visi žinotų, kokia „nereali“ šeima esame. Vaikai atrodė tikrai šauniai. Aš atrodžiau nenugalimas su savo dirbtiniais raume-

Chemoterapija mažai tepaveikė mano nepaprastąsias galias.

nimis. Paaškinau, kad chemoterapija mažai tepaveikė mano nepaprastąsias galias, o įkandin susilaukiau daug elektroninių laiškų su šypsenomis.

Neseniai buvau išvykęs trumpų nardymo su akvalangu atostogų kartu su trim geriausiais bičiuliais: mokyklos laikų draugu Džeku Šerifu, koledžo kambario draugu Skotu Šermanu ir draugu iš *Electronic Arts* bendrovės Stivu Selbotu. Visi suvokėme

išvykos potekstę. Tai buvo draugai iš skirtingų mano gyvenimo tarpinių ir jie susirinko praleisti su manimi atsisveikinimo savaitgalį.

Trys mano bičiuliai nelabai pažinojo vienas kitą, bet stiprus ryšys užsimezgė greitai. Visi esame suaugę vyrai, bet didžiąją atostogų dalį atrodė, tarsi mums būtų trylika. Ir visi buvome „tigrai“.

Sėkmingai išvengėme bet kokio jausmingo „vaikine, aš tave myliu“ dialogo, susijusio su mano liga. Tiesiog linksminomės. Dalijomės prisiminimais, kvailiojome ir juokėmės vienas iš kito. (Išties tai dažniausiai jie šaipėsi iš manęs, nes po mano paskutinės paskaitos man buvo prigijęs „šv. Rendžio iš Pitsbergo“ vardas. Kadangi jie mane pažinojo, negalėjo tam pritarti.)

Neleisiu, kad mano viduje esantis Tigras dingtų. Tiesiog sunku įsivaizduoti, kad galėčiau tapti Nulėpauis. kažkas manęs paklausė, ką norėčiau, kad man užrašytų ant paminklinio akmens. Atsakiau: „Rendis Paučas: jis išgyveno trisdešimt metų po mirtinos diagnozės.“

Aš jums pažadu. Galėčiau daug linksmybių sutalpinti į tuos trisdešimt metų. Bet jei man tai nelemta, tada tiesiog sudėsiu jas į laiką, kuris man liko.

Mano vaikų svajonės

NORĖČIAU tiek daug pasakyti savo vaikams, bet jie dar per maži suprasti. Dilanui ką tik suėjo šešeri. Loganui tik treji, o Chlojai pusantrų metų. Noriu, kad jie žinotų, kas esu, kuo visada tikėjau, ir papasakoti, kaip juos myliu. Kadangi jie dar tokie maži, tokie dalykai netilptų į jų galveles.

Norėčiau, kad vaikai suprastų, kaip desperatiškai nenoriu jų palikti.

Mudu su Džei dar netgi nepasakėme jiems, kad mirštu. Mums patarė, kad reikėtų palaukti, kol mano simptomai labiau išryškės. Ir dabar, nors man pasakė, kad gyventi beliko keletas mėnesių, aš atrodau gana sveikai. Taigi mano vaikai nesuvokia, kad kiekviena akimirka, praleista su jais, yra tarsi atsisveikinimas...

Man skaudu, kai galvoju, kad augdami jie neturės tėvo. Kai verkiu dušė, dažniausiai negalvoju: „Noriu pamatyti, kaip jie daro tai...“ arba „Noriu pamatyti, kaip jie daro štai šitą...“ Galvoju apie tai, kad jie neturės tėčio. Daugiau galvoju apie tai, ką jie, o ne ką aš prarasiu. Žinoma, dalis mano liūdesio kyla iš: „Aš noriu, aš noriu, aš noriu...“ Bet labiausiai aš sielvartauju dėl

jų. Aš vis galvoju: „Jie nori... jie nori... jie...“ Tai mane graužia iš vidaus, kai apie tai galvoju.

Žinau, kad jų prisiminimai apie mane gali būti migloti. Todėl stengiuosi kuo daugiau būti kartu su jais, kad jie išmintų tas akimirkas. Noriu, kad jų prisiminimai būtų kuo ryškesni. Mudu su Dilanu vykome trumpučių atostogų paplaukioti su delfiniais. Plaukiojimo su delfiniais vaikas taip lengvai nepamiršta. Mes padarėme daugybę nuotraukų.

Ketinu nuvežti Loganą į „Disnėjaus pasaulio“ pramogų parką, vietą, kuri jam patinka taip pat, kaip ir man. Jis norėtų susitikti su Peliuku Mikiu. Aš jau buvau jį sutikęs, taigi galėsiu juos supažindinti. Mudu su Džeimi paimsime drauge ir Dilaną, nes kiekviena Logano patirtis šiuo laikotarpiu nėra tokia ryški, jei jis nesidalija ja su savo broliu.

Kasnakt prieš užmigdydamas Logano prašau, kad jis papasakotų, kas jam labiausiai patiko tą dieną, o jis visada atsako:

Prisiminimui su Dilanu.

Loganas, tikrų tikriausias Tigras.

„Žaisti su Dilanu.“ Kai jo paklausiu, kas tą dieną labiausiai nepatiko, jis atsako taip pat: „Žaisti su Dilanu.“ Užtenka pasakyti, kad jie kaip broliai labai prisirišę vienas prie kito.

Aš suvokiu, kad Chloja galbūt manęs visai neprisimins. Ji dar per maža. Bet noriu, kad ji augtų žinodama, kad aš buvau pirmasis vyras, kuris ją įsimylėjo. Visada maniau, kad tas ryšys tarp tėvo ir dukters yra pernelyg išpūstas. Tačiau galiu jums pasakyti – tai tikra. Kartais ji pasižiūri į mane ir aš ištirpstu.

Tiek daug dalykų apie mane Džei galės papasakoti vaikams, kai jie paaugs. Ji galbūt kalbės apie mano optimizmą, apie tai, kaip man patiko smagiai leisti laiką, apie tuos aukštus standar-

tus, kurių laikiausi gyvenime. Ji galbūt diplomatiškai papasakos jiems apie mano bruožus, kurie buvo nepakenčiami; apie mano per daug analitišką požiūrį į gyvenimą, mano įsitikinimą (per dažnai), kad viską žinau geriausiai. Bet ji yra kukli, daug kuklesnė už mane ir galbūt nepasakos vaikams, kad buvo ištekėjusi už vaikiną, kuris iš tikrųjų labai nuoširdžiai ją mylėjo. Ir ji neatskleis vaikams, kiek daug ji aukojosi. Bet kurią trijų mažų vaikų motiną visiškai išsekina rūpinimasis jais. O dar pridėkite vėžiu sergantį vyrą ir pamatysite moterį, kuri nuolat rūpinasi kitų, o ne savo poreikiais. Noriu, kad mano vaikai žinotų, kokia nesavanaudiška ji buvo rūpindamasi mumis visais.

Neseniai kalbėjausi su žmonėmis, kurie neteko tėvų būdami dar labai jauni. Norėjau sužinoti, kas jiems padėjo sunkiu gyvenimo metu ir kokios atminimo dovanos jiems buvo pačios reikšmingiausios.

Jie man sakė, kad juos guodė tai, jog jie žinojo, kaip stipriai juos mylėjo mama ir tėtis. Kuo daugiau jie apie tai žinojo, tuo stipriau galėdavo tą meilę pajusti.

Jiems taip pat reikėjo žinoti, dėl ko gali didžiulis savo tėvais; jie norėjo tikėti, kad jų tėvai buvo nepaprasti žmonės. Kai kurie stengdavosi sužinoti apie gerąsias savo tėvų savybes. Kai kurie susikurdavo mitus. Tačiau visi troško sužinoti, kuo jų tėvai buvo ypatingi.

Tie žmonės man dar ką papasakojo. Kadangi jie nedaug ką teprisiminė apie savo tėvus, juos ramindavo tai, jog jie žinojo, kad jų tėvai mirė turėdami daugybę prisiminimų apie juos.

Kalbant apie tai, noriu, jog mano vaikai žinotų, kad prisiminimų apie juos pilna mano galva.

Pradėkime nuo Dilano. Žaviuosi, koks jis mylintis ir atjaučiantis vaikas. Jei kitas vaikas yra įskaudintas, Dilanas atneš jam žaisliuką ar antklodę.

Kitas Dilano brožas, kurį išvelgiu: jis yra toks pat analitiškas, kaip ir jo tėtis. Jis jau suprato, kad klausimai daug svarbesni už atsakymus. Daugelis vaikų klausia: „Kodėl, kodėl, kodėl?“ Mūsų namuose galioja viena taisyklė: negalima užduoti klausimo, kurį sudaro vienas žodis. Dilanui labai patinka ši mintis. Jis mėgsta formuluoti pilnus klausimus ir yra ne pagal amžių smalsus vaikas. Pamenu, kai Dilanas buvo ikimokyklinukas, kaip entuziastingai apie jį mums kalbėdavo kai kurios jo mokytojos: „Būdama su Dilanu pagaunu save galvojant: norėčiau pamatyti, kas išaugs iš šito vaiko.“

Dilanas yra tikras smalsumo įsikūnijimas. Kad ir kur būtų, jis visur žvalgosi ir galvoja: „Oho, ten kažkas yra! Eime pažiūrėti arba paliesti, arba išardyti.“ Tarkim, stovi balta tvorelė iš kuoliukų. Kai kurie vaikai pasiimtų lazdelę ir brauktų eidami palei tvorelę klausydamiesi „barkšt, barkšt, barkšt!“ Dilanas padarytų geriau. Jis pasiimtų lazdelę, užkištų ją už atsilaisvinusio kuolelio, jį išlaužtų ir tada juo daužytų per tvorą, nes su storesniu pagaliu išgaunamas stipresnis ir geresnis garsas.

O Loganas viską paverčia nuotykiu. Gimdamas jis užstrigo gimdos kaklelyje, prireikė dviejų gydytojų ir chirurginių žnyplių, kad jį ištrauktų į šį pasaulį. Pamenu, kaip vienas gydytojas, atsiėmęs koją į stalą, traukė jį iš visų jėgų. Vienu metu jis pasisuko į mane ir tarė:

– Atsargai turiu grandines ir kelis škotų darbinius arklius, jei tai nepadės.

Tai buvo sunkus etapas Loganui. Kadangi jis ilgai išbuvo išstrigęs gimdos kaklelyje, kol jį ištraukė, jo rankos po gimimo nejudėjo. Mes nerimavome, bet neilgai. Kai tik jis pradėjo jas judinti, niekada ir nesustojo. Jis tiesiog neįtikėtinas teigiamos energijos kamuoliukas, labai judrus ir draugiškas. Kai jis šypsosi, visas jo veidas švyti, jis yra tikrų tikriausias Tigras. Jis taip pat yra iš tų vaikų, kurie nori viską išbandyti ir su visais susidraugauja. Jam tik treji, tačiau, įtariu, jis bus socialinių reikalų pirmininkas savo koledžo brolijoje.

O Chloja, žinoma, yra tikra mergaitė. Tai sakau jausdamas pagarbią baimę, nes kol ji nebuvo gimusi, net neišsivaizdavau, ką tai reiškia. Chloja turėjo gimti atlikus cezario pjūvį, bet Džei vandenys nutekėjo iškart mums pasiekus ligoninę ir Chloja tiesiog išslydo. (Tai mano žodžiai, Džei galbūt pasakytų, kad žodį „išslydo“ gali sugalvoti tik vyras!) Tiek jau to, bet kai pirmą kartą laikiau Chloją ir žiūrėjau į jos švelnų veidelį, tai buvo viena reikšmingiausių ir labiausiai įkvepiančių akimirkų mano gyvenime. Tada pajutau tą ryšį ir jis buvo kitoks nei su berniukais. Dabar esu klubo „Apsuktas apie savo dukters pirštą“ narys.

Man labai patinka stebėti Chloją. Dilanas ir Loganas yra tikri bebaimiai, o Chloja atsargi, galbūt netgi išranki. Mūsų laiptų viršuje yra apsauginiai varteliai, bet jų neprireikia, nes ji labai stengiasi nesusižeisti. Mudu su Džei buvome pripratę prie dviejų berniukų, kurie dunda laiptais žemyn be jokios baimės, ir dabar Chloja į mūsų gyvenimą įnešė naujos patirties.

Aš labai myliu visus savo vaikus ir kiekvieną vis kitaip. Ir noriu, kad jie žinotų, jog mylėsiu juos visą jų gyvenimą. Tikrai.

Kadangi man liko nedaug laiko, turėjau pagalvoti, kaip galėčiau sustiprinti ryšius su jais. Taigi susidariau atskirus prisiminimų apie kiekvieną vaiką sąrašus. Aš filmuoju, kad jie matytų ir girdėtų mane kalbant apie tai, ką jie man reiškia. Rašau jiems laiškus. Taip pat peržiūriu filmuotą savo paskutinės paskaitos medžiagą – taip pat ir šią knygą, – tai tarsi dalelė manęs, kurią galiu jiems palikti. Aš netgi turiu didžiulę plastikinę dėžę, kurioje sudėti laišakai, gauti iškart po mano paskaitos. Galbūt kada nors mano vaikai norės pasklaidyti juos ir, viliuosi, bus patenkinti, kad tiek draugams, tiek visiškai nepažįstamiems žmonėms mano kalba pasirodė reikšminga.

Kadangi tiek daug kalbėjau apie vaikystės svajonių galią, keletas žmonių manęs neseniai paklausė, kokias svajones puoselėju apie savo vaikus.

Tam turiu tiesų atsakymą.

Tėvams turėti konkrečių svajonių apie savo vaikus gali būti labai žalinga. Būdamas profesoriumi mačiau tiek daug nelaimingų pirmakursių, kurie mokosi visiškai jiems netinkamų dalykų. Jų tėvai išodina juos į traukinį, bet labai dažnai iš jų ašarų per savo priėmimo valandas suprantu, kad tas traukinys vėliau nuvažiuos nuo bėgių.

Aš manau, kad tėvų pareiga padrąsinti savo vaikus ugdyti gyvenimo džiaugsmo jausmą ir didžiulį norą įgyvendinti savo svajones. Geriausia, ką galime padaryti, tai padėti jiems įgyti asmeninių priemonių rinkinį savo tikslams pasiekti.

Taigi kalbant apie mano vaikus, štai ko tiksliai norėčiau: trokštu, kad jie surastų savo kelią ir atskleistų save gyvenime. O kadangi manęs nebebus, noriu, kad jie žinotų: „Vaikai, net

nebandykite įsivaizduoti, kuo aš norėjau, kad jūs taptumėte. Aš noriu, kad jūs būtumėt tu, kuo jūs patys norite būti.“

Sutikau daug studentų savo paskaitose ir supratau, kad daugelis tėvų nesuvokia savo žodžių galios. Nelygu, koks vaiko amžius ir savęs suvokimas, neapgalvota mamos ar tėčio pastaba gali stumtelėti vaiką lyg buldozeris. Aš netgi nesu tikras, ar turėjau pasakyti, kad Loganas užaugęs galbūt bus koledžo brolijos socialinių reikalų pirmininkas. Nenoriu, kad jis mokytųsi koledže manydamas, jog aš tikėjausi, kad jis taps brolijos nariu, lyderiu ar bet kuo kitu. Jo gyvenimas bus jo gyvenimas. Aš norėčiau paraginti savo vaikus ieškoti savojo kelio su užsidegimu ir aistringai. Ir noriu, kad jie jaustų, jog esu kartu su jais, kad ir kokį kelią jie pasirinktų.